

СЕЗОННИЙ РИТМ РОЗВИТКУ ІНТРОДУКОВАНИХ ЖИМОЛОСТЕЙ У ДЕНДРОПАРКУ “СОФІЇВКА” НАН УКРАЇНИ

Г.І. МУЗИКА

Дендрологічний парк “Софіївка” НАН України
Україна, 20300 Умань, вул. Київська, 12а

Розглянуто особливості сезонного ритму розвитку інтродукованих жимолостей у дендропарку “Софіївка” НАН України. Встановлено залежність між тривалістю відносного спокою, співвідношенням тривалості окремих фаз спокою та географічною широтою природних ареалів витких жимолостей.

Історія використання витких жимолостей для прикрашання альтанок сягає середніх віків [1, 3]. Е.Л. Вольф [1] зазначав, що поезія каприфольної альтанки з її сильним чудовим запахом нагадує нам старий, давно минулий час пращурів. Ця функціональна значимість особливо цінна для таких ландшафтних парків, як “Софіївка” НАН України та інших, побудованих у такому самому стилі. Наявність у подібних історичних парках різних малих архітектурних споруд, обвитих виткими жимолостями та іншими ліанами, надають парку неповторного вигляду, що підкреслює певний стиль самого парку і час епохи, коли парк був збудований.

Колекція дендропарку “Софіївка” НАН України нині налічує 28 таксонів витких жимолостей. У природних умовах рослини трапляються у трьох чітко відокремлених регіонах і є представниками флор Північної Америки, Японії і Китаю та Середземномор'я. Більшість таксонів колекції — листопадні рослини, але є і напіввічнозелені і вічнозелені жимолості.

Інтродукція витких жимолостей з різних флористичних областей в нові умови спри-

чинює зміни в їх сезонному ритмі розвитку [2]. На сезонний розвиток рослин впливають як ендегенні фактори, зумовлені історичним минулим, закладеним у генотипі рослин, так і умови навколишнього середовища району інтродукції. Такий вплив зумовлює час початку і тривалість окремих фаз розвитку інтродукованих рослин. Від того, наскільки ритм сезонного розвитку жимолостей, що склався в процесі філогенезу виду, відповідає ритму сезонних умов району інтродукції, залежить перспективність культури виду в нових умовах.

У сезонному ритмі розвитку інтродукованих жимолостей важливим є період спокою, що складається з двох стадій: органічного (глибокого) та вимушеного спокою [4].

Період спокою деревних рослин вивчали багато дослідників [5–8]. У деревних рослин помірного поясу період глибокого спокою розпочинається наприкінці осені і закінчується в грудні, а потім вони вступають у період вимушеного спокою. Період спокою в сезонному ритмі розвитку виник у процесі еволюції як пристосування рослин до несприятливих умов середовища; від часу проходження та його глибини значною мірою залежить їх зимостійкість [9].

Для витких жимолостей як вічнозелених, так і листопадних, що ростуть у субтропічній зоні та помірному поясі, велике значення має характер проходження періоду спокою. Район інтродукції — Правобережний Лісо-степ України — характеризується зимами з нестійким сніговим покривом. Часті і тривалі перепади температур особливо небезпечні взимку, коли рослини перебувають у стані вимушеного спокою. Від часу входження рослин у стан глибокого і вимушеного спокою, його тривалості і залежатиме їх зимостійкість, а отже, й успіх інтродукції.

Потребу проведення дослідів для визначення періоду спокою витких жимолостей диктує відсутність таких даних у літературі. Строки вступу у стан спокою ми визначили за розвитком бруньок на гілках жимолості, з

яких було обірвано листки. Встановлено, що в разі обривання листків у другій декаді липня ріст пагонів у пазухах обірваних листків відновлювався у жимолостей японсько-китайського походження, деяких гібридів і середземноморських видів. У повторному досліді, проведеному в третій декаді серпня, бруньок не виявлено у всіх груп жимолостей, крім жимолості Брауна — різновид фуксієподібна, ж. японської та її форм, ж. тосканської, ж. Джиральда і ж. Генрі, що свідчить про початок їх вступу в стан глибокого спокою.

Для визначення строку початку та тривалості періоду вимушеного спокою проведено лабораторні досліді методом зрізаних пагонів [9]. Внаслідок їх проведення дійшли висновку, що в умовах інтродукції виткі жи-

ТАБЛИЦЯ 1. Тривалість відносного спокою витких жимолостей у дендропарку "Софіївка" НАН України

Вид, різновид, форма	Роки досліджень	Дати початку і закінчення періоду спокою			Тривалість спокою, дб		
		глибокого початок	вимушеного		глибокого	вимушеного	відносного
			початок	кінець			
Ж. Генрі	1990—1991	2.XI	6.XII	15.IV	34	130	164
	1991—1992	29.X	3.XII	10.IV	35	127	162
Ж. Джиральда	1990—1991	5.XI	26.XI	17.IV	21	142	163
	1991—1992	1.XI	24.XI	8.IV	23	135	158
Ж. японська	1990—1991	2.XI	15.XI	7.IV	13	14	156
	1991—1992	28.X	18.XI	29.III	21	132	153
Ж. японська золотисто-сітчаста	1990—1991	31.X	27.XI	10.IV	27	127	154
	1991—1992	27.X	21.XI	3.IV	25	126	151
Ж. паросткова	1990—1991	1.VIII	21.I	10.IV	173	69	242
	1991—1992	27.VII	26.I	2.IV	183	66	249
Ж. жовта	1990—1991	30.VII	7.II	3.IV	192	56	248
	1991—1992	23.VII	2.II	25.III	190	51	241
Ж. жовтувата	1990—1991	29.VII	8.II	6.IV	194	57	251
	1991—1992	22.VII	7.II	23.III	200	44	244
Ж. каприфоль	1990—1991	4.VII	18.XII	3.IV	109	106	215
	1991—1992	28.VII	19.XII	28.III	113	99	212
Ж. тосканська	1990—1991	22.X	29.XI	3.IV	38	125	163
	1991—1992	26.X	3.XII	23.III	39	114	153
Ж. витка	1990—1991	30.VIII	25.XII	6.IV	117	102	219
	1991—1992	25.VIII	23.XII	30.III	123	97	220
Ж. витка — різновид бельгійська	1990—1991	27.VIII	18.XII	2.IV	113	105	218
	1991—1992	21.VIII	16.XII	26.III	116	99	215
Ж. витка — різновид пізня	1990—1991	4.IX	7.I	14.IV	115	97	212
	1991—1992	3.IX	3.I	5.IV	122	92	214
Ж. американська	1990—1991	7.IX	10.I	12.IV	125	92	217
	1991—1992	30.VIII	12.I	4.IV	135	82	217
Ж. Брауна — різновид фуксієвидна	1990—1991	19.I	16.XI	9.IV	28	144	172
	1991—1992	25.X	25.XI	26.III	31	121	152
Ж. Тельмана	1990—1991	23.X	27.XI	3.IV	35	127	162
	1991—1992	18.X	2.XII	24.III	47	132	179

ТАБЛИЦЯ 2. Тривалість періоду відносного спокою витких жимолостей у дендропарку "Софіївка" НАН України залежно від географічної широти їх природних ареалів

Вид	Географічна широта природного ареалу, °пн. ш.	Тривалість відносного спокою, діб	Співвідношення тривалостей вимушеного і глибокого спокою
<i>Японсько-китайські види</i>			
Ж. Джиральда	26—33	160	6:1
Ж. японська		154	6:1
<i>Середземноморські види</i>			
Ж. каприфоль	30—48	213	1:1
Ж. витка		220	0,8:1
<i>Північноамериканські види</i>			
Ж. паросткова	34—55	245	1:3
Ж. жовта		246	1:4

молості — різні за географічним походженням і систематичною належністю, мають значні розбіжності як за строками початку глибокого і вимушеного спокою, так і за тривалістю фаз (табл. 1).

Найраніше стан глибокого спокою починається у північноамериканських видів з північних і центральних районів природних ареалів: наприкінці липня — на початку серпня, а наприкінці серпня — на початку вересня — у середземноморських видів. Ранне припинення росту сприяє пагоноутворенню до морозів і досягання плодів.

Види з південних районів цих ареалів (жимолость тосканська та гібридні жимолості), а також вічнозелені види японсько-китайської флори не мають чіткого початку періоду спокою. Їх ріст затягується до глибокої осені. Зниження температури восени та перші заморозки (кінець вересня — жовтень) зумовлюють припинення їх росту до наступної вегетації.

Лабораторними дослідженнями встановлено, що у японсько-китайських видів найкоротший період глибокого спокою. У середині листопада — на початку грудня у них розпочинається період вимушеного спокою. У грудні—січні в стан вимушеного спокою вступають середземноморські види, а наприкінці січня — на початку лютого — північноамериканські.

За тривалістю періоду спокою виткі жимолості можна умовно розділити на чотири групи: 1) найбільшій тривалості (241—251 доба) — північноамериканські види; 2) середньої тривалості (212—220 діб) — середземноморські види; 3) найменшій тривалості (151—164 доби) — японсько-китайські види; 4) перехідна група (152—217 діб) — гібридні жимолості.

Середземноморська жимолость тосканська за строками початку глибокого і вимушеного спокою та його тривалістю більш подібна до японсько-китайських видів.

Встановлено залежність між тривалістю відносного спокою і співвідношенням тривалості окремих фаз спокою з географічною широтою природних ареалів. Зокрема, чим південніше лежить природний ареал виду, тим коротший період відносного спокою і більше співвідношення тривалостей вимушеного й глибокого спокою (табл. 2).

Отриману залежність можна скористатись в інтродукційній роботі для уточнення походження виду і як одним з непрямих показників для прогнозування його зимостійкості.

1. Вольф Э.Л. Декоративные кустарники и деревья для садов и парков. — Петроград : Изд. А.Ф. Девриена, 1915. — 463 с.
2. Ворошилов В.Н. Ритм развития у растений. — М. : Изд-во АН СССР, 1960. — 136 с.
3. Ломонос П.Н. Зеленые вертикали. — Минск : Польша, 1990. — 190 с.
4. Сергеева Л.И., Сергеева К.А., Мельников В.К. Морфологическая периодичность и зимостойкость древесных растений. — Уфа : Изд-во АН СССР, 1961. — 223 с.
5. Пояркова А.И. О соответствии между глубиной зимнего покоя, превращением запасных веществ и холодоустойчивостью у древесных растений // Тр. Ленингр. о-ва естествоиспытателей. — 1924. — 54, № 3. — С. 91—109.
6. Потапенко Я.И. Биология развития плодовых растений // Успехи соврем. биологии. — 1940. — Вып. 13. — С. 122—139.
7. Нестеров Я.С. Периодика и зимостойкость плодовых культур // Докл. АН СССР. — 1957. — 117, № 3. — С. 507—510.
8. Кохно Н.А. Клены Украины. — Киев : Наук. думка, 1982. — 184 с.
9. Нестеров А.С. Методические рекомендации по селекции плодовых и ягодных культур в связи с периодом их покоя. — Тамбов : ВАСХНИЛ, 1971. — 94 с.

Надійшла 25.08.2000

СЕЗОННЫЙ РИТМ РАЗВИТИЯ
ИНТРОДУЦИРОВАННЫХ ЖИМОЛОСТЕЙ
В ДЕНДРОПАРКЕ "СОФИЕВКА" НАН УКРАИНЫ

Г.И. Музыка

Дендрологический парк "Софиевка"
НАН Украины, Украина, Умань

Рассмотрены особенности сезонного ритма развития интродуцированных жимолостей в дендропарке "Софиевка" НАН Украины. Установлена зависимость между продолжительностью относительного покоя, соотношением длительности отдельных фаз покоя и географической широтой природных ареалов выходящих жимолостей.

SEASONAL RHYTHM OF EVOLUTION OF CURLY
HONEYSUCKLE'S INTRODUCED IN THE DENDROPARK
SOFIIVKA OF THE NAS OF UKRAINE

G.I. Muzyka

Dendrological park *Sofiivka*,
National Academy of Sciences
of Ukraine, Ukraine, Uman

Peculiarities of seasonal rhythm of evolution of curly honeysuckles introduced in the dendropark *Sofiivka* are considered. Dependence between the periods of relative rest, correlation of duration of certain rest phases and geographical latitude of natural areas of curly honeysuckles has been determined.